

Pierwsze morderstwo na świecie, czyli historia Kaina i Abła

Bibliografia:

- Źródło: Zenon Ziółkowski, *Najtrudniejsze stronicie Biblii*, Warszawa 1989.
- Źródło: Leszek Kołakowski, *Kain czyli Interpretacja zasady: każdemu wedle zasług*, [w:] tegoż, *Bajki różne. Opowieści biblijne. Rozmowy z diabłem*, Warszawa 1990, s. 113–114.
- Źródło: Zenon Ziółkowski, *Najtrudniejsze stronicie Biblii*, Warszawa 1989, s. 156.
- Źródło: *Księga Rodzaju*, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, oprac. zespół biblistów polskich z inicjatywy benedyktynów tyńieckich, Poznań – Warszawa 1980, s. 27.
- Źródło: Kazimiera Iłakowiczówna, *Kain i Abel*, [w:] tejże, *Poezje wybrane*, oprac. Paweł Hertz, Warszawa 1995, s. 321–322.
- Źródło: Anna Patrzalek, Tadeusz Patrzalek, *O trzech biblijnych złoczyńcach*, [w:] *Glosariusz od starożytności do pozytywizmu. Materiały do kształcenia literackiego w szkole średniej*, red. Tadeusz Patrzalek, Wrocław 1992, s. 31–32.
- Źródło: Roman Brandstaetter, *Kain i Abel*, [w:] tegoż, *Bardzo krótkie opowieści*, Warszawa 1978, s. 44–45.
- Źródło: Charles Baudelaire, *Abel i Kain*, [w:] tegoż, *Kwiaty zła*, tłum. Marian Piechal, Wrocław 1997, s. 66.
- Źródło: Roland Topor, *Sprawiedliwość ścigająca zbrodnię*, [w:] tegoż, *Cztery róże dla Lucienne*, tłum. Tomasz Matkowski, Kraków 1985, s. 105.

Pierwsze morderstwo na świecie, czyli historia Kaina i Abela

Kain i Abel

Źródło: Mateo Orozco, *Kain i Abel*, 1652, domena publiczna.

W biblijnej *Księdze Rodzaju* wyjaśniono, jak powstał świat. Wytłumaczono również, dlaczego na świecie nie wszystko jest tak wspaniałe, jak wynikałoby to ze słów: „A Bóg widział, że były dobre”. Miała to być konsekwencja tego, że pierwsi rodzice, czyli Adam i Ewa, zbuntowali się wobec Boga. Jednak rozdział *Księgi Rodzaju*, opowiadający dzieje grzechu pierworodnego, nic nie mówi o sporach między ludźmi. Rozdźwięk między Stwórcą a człowiekiem nie oznaczał, że śmiertelnicy wystąpili przeciwko sobie. Co więcej, w opisanym tam świecie (nawet poza Edenem) nikt jeszcze nie umarł.

Ćwiczenie 1

Poszukaj w dostępnych Ci mitologiach i innych źródłach opis pierwszego zabójstwa i napisz notatkę syntetyzującą. Twoja wypowiedź powinna liczyć 60–90 wyrazów.

Kain i Abel

Wielu zastanawiało się nad pochodzeniem pierwszych ludzi. Ślady takich poszukiwań możemy odnaleźć w różnych źródłach, które leżą u podstaw religii. Jedną z najbardziej znanych historii pochodzi z Biblii i opowiada o Adamie i Ewie, którzy zostali wypędzeni z raju. Pierwsi ludzie założyli na ziemi rodzinę, w której doszło do straszliwej zbrodni.

” Księga Rodzaju, rozdz. 4, w. 1-16

(1) Mężczyzna zbliżył się do swej żony Ewy. A ona poczęła i urodziła Kaina, i rzekła: Otrzymałam mężczyznę od Pana. (2) A potem urodziła jeszcze Abła, jego brata. Abel był pasterzem trzód, a Kain uprawiał rolę. (3) Gdy po jakimś czasie Kain składał dla Pana w ofierze płody roli, (4) zaś Abel składał również [pierwociny](#) ze swej trzody i z ich tłuszczu, Pan wejrzał na Abła i na jego ofiarę; (5) na Kaina zaś i na jego ofiarę nie chciał patrzeć. Smuciło to Kaina bardzo i chodził z ponurą twarzą. (6) Pan zapytał Kaina: Dlaczego jesteś smutny i dlaczego twarz twoja jest ponura? (7) Przecież gdybyś postępował dobrze, miałbyś twarz pogodną; jeżeli zaś nie będziesz dobrze postępował, grzech leży u wrót i czyha na ciebie, a przecież ty masz nad nim panować. (8) Rzekł Kain do Abła, brata swego: Chodźmy na pole. A gdy byli na polu, Kain rzucił się na swego brata Abła i zabił go. (9) Wtedy Bóg zapytał Kaina: Gdzie jest brat twój, Abel? On odpowiedział: Nie wiem. Czyż jestem stróżem brata mego? (10) Rzekł Bóg: Cóżeś uczynił? Krew brata twego głośno woła ku mnie z ziemi! (11) Bądź więc teraz przeklęty na tej roli, która rozwarła swą paszczę, aby wchłonać krew brata twego, przelaną przez ciebie. (12) Gdy rolę tę będziesz uprawiał, nie da ci już ona więcej plonu. Tułaczem i zbiegiem będziesz na ziemi!

(13) Kain rzekł do Pana: Zbyt wielka jest kara moja, abym mógł ją znieść. (14) Skoro mnie teraz wypędzasz z tej roli, i mam się ukrywać przed tobą, i być tułaczem i zbiegiem na ziemi, każdy, kto mnie spotka, będzie mógł mnie zabić! (15) Ale Pan mu powiedział: O, nie! Ktokolwiek by zabił Kaina, siedmiokrotną pomstę poniesie! Dał też Pan znać Kainowi, aby go nie zabił, ktokolwiek go spotka. (16) Po czym Kain odszedł od Pana i zamieszkał w kraju Nod, na wschód od Edenu.

Źródło: *Księga Rodzaju*, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, oprac. zespół biblistów polskich z inicjatywy benedyktynów tyńskich, Poznań – Warszawa 1980, s. 27.

Ważne!

Imiona postaci biblijnych (podobnie – jak nasze imiona) „mówią”, czyli zawierają w sobie jakieś informacje, nadzieje, życzenia: Adam to „mężczyzna” lub „stworzony z ziemi”, Ewa to „matka” albo „życie”. Imiona pierwszych dzieci również miały zakodowane wiadomości: Kain prawdopodobnie oznacza „otrzymany od Boga” (w znaczeniu – „pierworodny”), Abel natomiast to „tchnienie”, „kruchy” albo „rodzony syn”.

Nazwy geograficzne także nie są tylko pustymi dźwiękami: wyraz „Eden” zawiera w sobie informację, że chodzi o nawodniony teren, „Nod” natomiast oznacza „błąkać się, błędzić”.

Ciekawostka

Kain i Abel to najbardziej znani synowie Adama i Ewy, ale nie jedyni... Gdyby tak było, wszyscy (według Biblii) okazalibyśmy się potomkami mordercy (Abel przecież zginął bezdzietnie)! Później, pierwsi rodzice mieli jeszcze jednego znanego z imienia syna – Seta oraz wiele bezimiennych dzieci.

Po przeczytaniu fragmentu Biblii odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia:

Ćwiczenie 2.1

Przyporządkuj do odpowiednich grup działania pierwszych ludzi.

Prawda

wytwarzali gliniane naczynia

uprawiali rolę

hodowali zwierzęta

Falsz

budowali domy

produkowali uzbrojenie

Nie wiadomo

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 2.2

Napisz, jakie ofiary składali Kain i Abel.

Ćwiczenie 2.3

Wyjaśnij sens zdania: „Pan wejrzał na Abła [...]; na Kaina [...] nie chciał patrzeć”.

Ćwiczenie 2.4

Wyjaśnij, dlaczego Bóg nie docenił ofiary Kaina.

Ćwiczenie 2.5

Zaznacz w cytowanym fragmencie to zdanie, które może podpowiadać, dlaczego Bóg odrzucił ofiarę Kaina.

☐ czerwony

(3) Gdy po jakimś czasie Kain składał dla Pana w ofierze płody roli, (4) zaś Abel składał również pierwociny ze swej trzody i z ich tłuszczu, Pan wejrzał na Abela i na jego ofiarę; (5) na Kaina zaś i na jego ofiarę nie chciał patrzeć. Smuciło to Kaina bardzo i chodził z ponurą twarzą. (6) Pan zapytał Kaina: Dlaczego jesteś smutny i dlaczego twarz twoja jest ponura? (7) Przecież gdybyś postępował dobrze, miałbyś twarz pogodną; jeżeli zaś nie będziesz dobrze postępował, grzech leży u wrót i czyha na ciebie, a przecież ty masz nad nim panować. (8) Rzekł Kain do Abela, brata swego: Chodźmy na pole. A gdy byli na polu, Kain rzucił się na swego brata Abela i zabił go.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 2.6

Wyjaśnij słowa: „grzech leży u wrót i czyha na ciebie, a przecież ty masz nad nim panować”.

Ćwiczenie 2.7

Na podstawie powyższego fragmentu opisz relację braci.

Ćwiczenie 2.8

Wyjaśnij, co oznaczają słowa: „Krew [...] głośno woła [...] z ziemi”.

Ćwiczenie 2.9

Wyjaśnij, dlaczego Bóg postanowił, żeby ziemia, którą uprawiał Kain, nie rodziła już plonów.

Ćwiczenie 2.10

Opisz, na czym polegała kara, na jaką Bóg skazał Kaina. Przytocz właściwe cytaty.

Ciekawostka

Znamieniem nazywamy cechę charakterystyczną, najczęściej w formie plamki lub wypukłości na skórze. Pierwsze wzmianki o znamieniu w literaturze pojawiają się

już w *Biblii* – Bóg naznaczył Kaina znamieniem na czole. Kainowe znamię odnosi się więc do bratobójcy, zbrodniarza czy mordercy.

Ćwiczenie 3.1

Wyjaśnij, z jakiej przyczyny Bóg naznaczył Kaina znamieniem. Udziel co najmniej dwóch różnych odpowiedzi.

Ćwiczenie 3.2

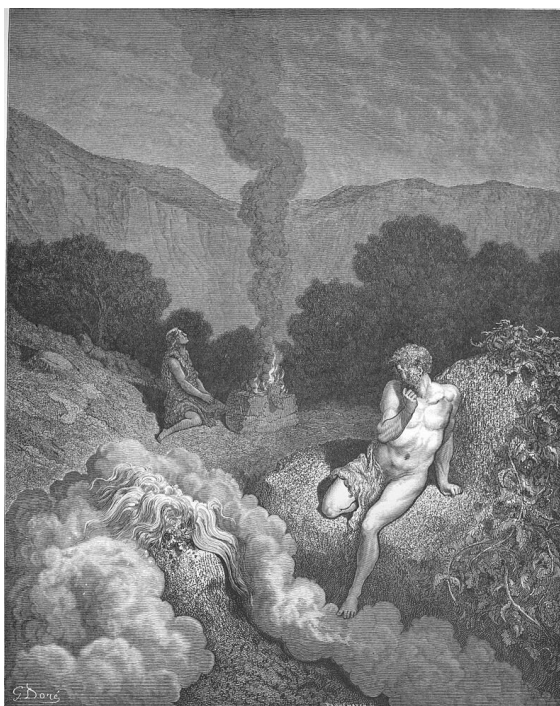
Wyrażenie *kainowe piętno* (*kainowe znamię*) stało się frazeologizmem. Pamiętając, z jaką historią się łączy, powiedz, co może to wyrażenie oznaczać.

Ćwiczenie 3.3

Wyjaśnij różnicę w zapisie pomiędzy *Kainową zbrodnią* a *kainową zbrodnią*.

Ćwiczenie 4

Przyjrzyj się ilustracji Gustave'a Dorégo *Kain i Abel składają swoje ofiary*. Wyjaśnij, w jaki sposób autor ilustracji przedstawił Kaina i Abła.

Kain i Abel składają swoje ofiary

Źródło: Gustave Doré, *Kain i Abel składają swoje ofiary*, 1866, domena publiczna.

” Zenon Ziółkowski

Najtrudniejsze stronicie Biblii

Dzieje Kaina i Abła zawierają pierwszy w historii (biblijnej) konflikt między ludźmi, w dodatku – zakończony zabójstwem. Bibliści twierdzą, że opowieść ta zawiera w sobie echa dawnych konfliktów między dwoma modelami życia: pasterskim i rolniczym (a te łączyły się z konfliktami narodowymi między Kananejczykami i Żydami).

Trzeba jednak znać sposób pisania Jahwisty, który lubuje się w kontrastach i prowokujących zestawieniach myśli. Cały kontekst opowiadania ujawnia jeden z jego zamiarów, którego wytłumaczenia nie znajdujemy w żadnych komentarzach. Chciał on na samym początku ukazać przedstawicieli dwóch kultur: życia wędrownego i osiadłego, z uwypakowaniem skutków moralnych wynikających z faktu odwrócenia się od Boga. Jeszcze dziwniejsze jest to, że podłoże konfliktu między braćmi jest „religijne”, a przyczyną postawy Kaina wydaje się być sam Bóg, który „na jego ofiarę nie chciał patrzeć” (Rdz 4,5). Dlaczego? Na to pytanie może nam odpowiedzieć sam Kain, który w rozmowie z Bogiem dał wyraz swemu lekceważeniu, pogardzie, i całkowicie wyłączył Go ze swojego życia.

Źródło: Zenon Ziółkowski, *Najtrudniejsze strony Biblii*, Warszawa 1989, s. 156.

Ćwiczenie 5.1

Omów, jaki kontekst do historii Kaina i Abela wprowadza Zenon Ziółkowski.

Ćwiczenie 5.2

Wyjaśnij, co w konflikcie braci jest dla autora zadziwiające.

” Księga Rodzaju, rozdz. 4, w. 17-24

(17) Kain zbliżył się do swej żony, a ona poczęła i urodziła Henocha. Gdy Kain zbudował miasto, nazwał je imieniem swego syna: Henoch.

(18) Henoch był ojcem Irada, [...] Metuszael zaś Lameka. (19) Lamek wziął sobie dwie żony. Imię jednej było Ada, a drugiej – Silla. (20) Ada urodziła Jabala; on to był praojcem mieszkających pod namiotami i pasterzy. (21) Brat jego nazywał się Jubal; od niego to pochodzą wszyscy grający na cytrze i na flecie. (22) Silla – ona też urodziła Tubal-Kaina; był on kowalem, sporządzającym wszelkie narzędzia z brązu i z żelaza. Siostrą Tubal-Kaina była Naama. (23) Lamek rzekł do swych żon, Ady i Silli: Słuchajcie, co wam powiem, żony Lameka. Nastawcie ucha na moje słowa: Gotów jestem zabić człowieka dorosłego, jeśli on mnie zrani, i dziecko – jeśli mi zrobi siniec! (24) Jeżeli Kain miał być pomszczony siedmiokrotnie, to Lamek siedemdziesiąt siedem razy!

Źródło: *Księga Rodzaju*, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, oprac. zespół biblistów polskich z inicjatywy benedyktynów tynieckich, Poznań – Warszawa 1980, s. 27.

Ćwiczenie 6.1

Wyjaśnij, co można powiedzieć o mieście, które zostało założone przez mordercę, a następnie nazwane imieniem jego pierworodnego syna.

Ćwiczenie 6.2

Czym zajmowali się synowie Lameka? Dopasuj imię do zajęcia.

Jabal	pasterstwo
Tubal-Kain	kowalstwo
Jubal	muzykowanie

Ćwiczenie 6.3

Wersety 23-24 bywają nazywane *Pieśnią zemsty Lameka*. Uzasadnij poprawność tego tytułu.

Ćwiczenie 6.4

Przytocz cytaty, który potwierdzi, że Kain był gorszy od Adama, a Lamek gorszy od Kaina. Omów, co ta gradacja sugeruje na temat ludzkości.

Teksty do wyboru

Dla zainteresowanych

Historia pierwszej zbrodni jest istotna nie tylko z przyczyn teologicznych. To również niezwykle ważna opowieść, wciąż inspirująca twórców. Wydawałoby się, że niczego nowego nie można z niej wydobyć. O tym, że jest inaczej, mogą poświadczyć dwa zamieszczone poniżej przykłady.

” Kazimiera Iłakowiczówna

Kain i Abel

Było nas dwóch braci na pustym globie:
Kain i Abel.

Jeden baranki pasał, drugi na roli robił,
jeden był mocny, drugi – słaby.

Było nas dwóch braci i dwie różne miłości
do Boga Stwórcy:
jeden baranki mu składał zarżnięte,
drugi – pszenicę, kukurydzę i miętę,
słodkie ogórki.

Było nas dwóch braci, któryś z nich pozazdrościł
– Abel? Kain?
pokłóciliśmy się u ofiarnych ołtarzy,
słaby silnego zabił... To się powtarza...
I nie wiem dalej.

Źródło: Kazimiera Iłakowiczówna, *Kain i Abel*, [w:] *tejże, Poezje wybrane*, oprac. Paweł Hertz, Warszawa 1995, s. 321–322.

Ćwiczenie 7.1

Określ, kto jest podmiotem lirycznym w tym utworze.

Ćwiczenie 7.2

Napisz, do kogo utwór jest adresowany.

Ćwiczenie 7.3

Wyjaśnij, dlaczego Kaina nazywa się w wierszu słabym, a Abła – silnym. Napisz, o jakiej mocy mowa.

Ćwiczenie 7.4

Opisz różnice pomiędzy wierszem a historią ukazaną w Biblii. Uzasadnij odpowiedź.

Polecenie 1

Napisz, jakie jest – według ciebie – przesłanie utworu.

” Roman Brandstaetter

Kain i Abel

Bracia po złożeniu ofiar z pierwocin swoich plonów pokłócili się między sobą, albowiem Pan nie wejrzał na dary Kaina, natomiast z nie ukrywanym zadowoleniem wciągał w nozdrza woń unoszącą się znad ołtarza Abła. Starszy brat, zazdrosny o łaskę, której doznał jego młodszy brat, wszczął z nim spór. Gdy po wymianie nader ostrych słów zwarli się w polu – młodszy Abel był silnie zbudowany, jego ramiona były krzepkie, a ciało gibkie – przewaga natychmiast była po

stronie szczęśliwego ofiarnika, który będąc ulubieńcem Pana pewny był Jego wsparcia i pomocy w tych trudnych zapasach z bratem. Ani na chwilę nie zwątpił o swoim zwycięstwie.

Przygniótłszy kolanami pierś Kaina, już gotował się do zadania mu kamieniem śmiertelnego ciosu, gdy wtem usłyszał w sobie głos Boga, który do niego przemówił:

– Czy wypada, aby mój umiłowany Abel zaprzeczył moim wyrokom? Abel posłuszny pytaniu Pana, uwolnił pierś brata od ciężaru swoich mocnych kolan i odrzucił kamień.

Źródło: Roman Brandstaetter, *Kain i Abel*, [w:] tegoż, *Bardzo krótkie opowieści*, Warszawa 1978, s. 44–45.

Ćwiczenie 8.1

W postaci pięciu równoważników zdań napisz:

- plan przebiegu wydarzeń w *Księdze Rodzaju*, rozdział 4 (1–16),
- plan przebiegu wydarzeń w dziele Brandstaettera.

Ćwiczenie 8.2

Wypisz te punkty z obu planów, które inaczej przedstawiają historię sporu między braćmi.

Ćwiczenie 8.3

Wyjaśnij, czemu służą zmiany wprowadzone przez Brandstaettera.

Ćwiczenie 8.4

Czego uczy utwór Brandstaettera? Napisz, czy wersja biblijna ma podobny sens. Odpowiedź uzasadnij.

” Anna Patrzalek, Tadeusz Patrzalek

O trzech biblijnych złoczyńcach

Gdy sprawę rozważać głębiej, zaczynają się pojawiać znaki zapytania: pierwszy [...] – dlaczego Bóg odrzucił ofiarę Kaina i spowodował jego gniew? Tego *Księga Rodzaju* nie wyjaśnia. Według tradycji hebrajskiej miała to być kara za małżeństwo zawarte wbrew woli ojca.

W [Talmudzie](#) Kain nie jest jednoznacznie potępiony: mówi się o jego skrzesze i pokucie przed śmiercią. W samej Biblii jednak „mrok zakrywa korzenie zła” Kainowego. A przecież – Bóg, wymierzając karę Kainowi, nie chce go zgubić: „tułaczem i zbiegiem będziesz na ziemi, ale kto by cię zabił, karany będzie siedmiorako”. Dane mu znamię można zrozumieć jako „piętno” przestępcy – oby dłużej i sroższych doznawał kar; ale też – jako „[glejt](#)”, znak ochronny, prawo nietykalności; symbol upodlenia i ocalenia jednocześnie. Bóg nie porzuca potępionego, lecz opiekuje się nim, jak zresztą wszystkimi grzesznikami po Kainie. Widać to szczególnie wyraźnie w Ewangelii,

np. w stosunku Jezusa do celników i faryzeuszy, do jawnogrzesznicy czy łotrów na krzyżu wreszcie. W *Starym Testamencie* Bóg – jak pokazuje przykład Kaina – jest przede wszystkim sprawiedliwy, potem miłosierny; w *Nowym Testamencie* – przede wszystkim miłosierny.

Źródło: Anna Patrzalek, Tadeusz Patrzalek, *O trzech biblijnych złoczyńcach*, [w:] *Glosariusz od starożytności do pozytywizmu. Materiały do kształcenia literackiego w szkole średniej*, red. Tadeusz Patrzalek, Wrocław 1992, s. 31–32.

Ćwiczenie 9.1

Przedstaw, jaki wątek do historii Kaina dodaje tradycja hebrajska.

Ćwiczenie 9.2

Wyjaśnij, jakim Bogiem, według Anny i Tadeusza Patrzałów, jest Bóg w *Starym Testamencie* i jak zmienia to postrzeganie piętna. Odpowiedź uzasadnij.

” Charles Baudelaire

Abel i Kain

I

Plemię Ablowe, pij i szalej,
Bóg ci uśmiecha się życzliwie.

Plemię Kaina, w jarzmie dalej
Męcz się i konaj rozpaczliwie.

Plemię Ablowe, twa ofiara
Miła jest nozdrzom Serafina.

Plemię Kaina, twoja kara
Czy będzie miała kiedy finał?

Plemię Ablowe, w obfitości
Zbóż i trzód wschodzi siew twój płodny.

Plemię Kaina, tve wnętrzości
Wyją przeciągle jak pies głodny.

Plemię Ablowe, brzuch swój grzejesz
Przed swym ogniskiem patriarchalnym.

Plemię Kaina, wciąż drętwiejesz
Z zimna jak szakal w norze skalnej.

Plemię Ablowe, kochaj, płódź się,
Twe złoto mnoży twoją chwałę.

Plemię Kaina, dalej trudź się,
Poskramiaj żądze wybujałe.

Plemię Ablowe, w tłuszczy obrastaj,
Jak roje pluskiew w starym gracie.

Plemię Kaina, z wsi i miasta
Pędź swe potomstwo ku zatracie.

II

Plemię Ablowe, ziemi grudy
Użyźni ścierwo twoje gnojne.

Plemię Kaina, twoje trudy
Wydadzą wreszcie plony hojne.

Plemię Ablowe, nóż pobity
Przez oścień na tve pohańbienie.

Plemię Kaina, wzleć w błękity
I Boga stamtąd strąć na ziemię.

Źródło: Charles Baudelaire, *Abel i Kain*, [w:] tegoż, *Kwiaty zła*, tłum. Marian Piechal, Wrocław 1997, s. 66.

Ćwiczenie 10.1

Określ, do kogo utwór jest adresowany.

Ćwiczenie 10.2

Wyjaśnij, na czym polega zastosowany w wierszu kontrast.

” Leszek Kołakowski

Kain czyli Interpretacja zasady: każdemu wedle zasług

Jak wiadomo, Kain był rolnikiem, Abel natomiast pasterzem trzody. Było tedy na pozór rzeczą naturalną, że pierwszy złożył Bogu ofiarę z kukurydzy, lnu, buraków i tym podobnych płodów – drugi natomiast z tłuszczu, mięsa, karakułów i combrów baranich. Ale było, niestety, równie naturalne, że z punktu widzenia cen rynkowych ofiara Abela stanowiła dar nieporównanie większy i że nią właśnie Bóg się zainteresował, a na prezenty Kaina machnął wzgardliwie ręką i może nawet powiedział coś niezbyt grzecznego; nie ma zresztą powodu sądzić, że był wegetarianinem – wtedy, być może, sprawa przybrałaby obrót zgoła przeciwny. W każdym razie stało się. Skutki znamy.

Otóż reakcja Boga na ofiary braci jest najlepszą interpretacją zasady: każdemu wedle zasług. Zasada ta bowiem wskutek niefortunnego sformułowania była tłumaczona fałszywie. Słowo „zasługi” sugeruje mylnie, że w rozdzielaniu zapłaty uwzględnia się tylko wysiłek człowieka, ilość pracy włożonej i dobrą wolę. Przy takim systemie, oczywiście, ofiary obu braci byłyby równe, bo każdy dał to, co posiadał w rezultacie ustanowionego podziału pracy: jeden kukurydzę, drugi barany. Ale tu właśnie Bóg ujawnił istotę sprawiedliwości. Sprawiedliwość w rozdziale zapłaty nie może rozróżniać obiektywnych warunków, w jakich praca, czy też „zasługi” dochodzą do skutku – nie może brać pod uwagę tego, że kogoś los uczynił rolnikiem, a nie hodowcą bydła. Uwzględnia tylko obiektywne rezultaty pracy. Ostatecznie Kain mógł chyba postarać się o coś lepszego; w najgorszym razie mógł okraść swojego brata i łup złożyć z kolei Bogu w ofierze; nie byłoby to bardzo chwalebne, ale na pewno znacznie łagodniejsze w skutkach niż to, co się stało, a zresztą można sądzić, że i Bóg patrzyłby przez palce na drobne wykroczenie, z którego w końcu odniósłby sam pożytek. Ale Kain – nie! Chciał być

uczciwy i przyniósł, co miał, a potem nie wytrzymał i nie mógł znieść niesprawiedliwości, jakiej doznał w swoim przekonaniu. Właściwie okazał albo niekonsekwencję, albo ignorancję i naiwność. Jeśli wiedział z góry, na czym polega sprawiedliwość, a jednak zdecydował się działać uczciwie – powinien był wytrwać w tej roli do końca i nie dać się unieść złości wobec faktów, które dały się łatwo przewidzieć. Jeśli nie wiedział – okazał naiwność tak skrajną, że właściwie nie warto się nad nim litować.

Morał: liczymy na zapłatę wedle ceny rynkowej, a nie wedle tego, ileśmy się natrudzili nad naszymi dziełami. Rzecz dowiedziona przez wielu uczonych – w tym przez Karola Marksa – nie mówiąc już o życiu codziennym. Nasz przyjaciel lub brat weźmie może pod uwagę naszą dobrą wolę, starania, wysiłki i rzetelne chęci; ale nie przyjaciel i nie brat wymierzy nam sprawiedliwość, która jest dziełem społecznym lub boskim, która w każdym razie jest prawem, liczącym skutki naszych działań, a nie nasze intencje. Trzymając się tej zasady, możemy przysporzyć sobie niemało szczęścia: każdy grosz niespodziewany ponad cenę rynkową będziemy uważali za nadzwyczajny uśmiech losu; dopóki natomiast liczymy z góry, że dostaniemy go wbrew sprawiedliwości, żyjemy w bezustannym rozgoryczeniu, żywimy żal do całego świata i w końcu możemy własnego brata zamordować ze złości.

Źródło: Leszek Kołakowski, *Kain czyli Interpretacja zasady: każdemu wedle zasług*, [w:] tegoż, *Bajki różne. Opowieści biblijne. Rozmowy z diabełem*, Warszawa 1990, s. 113–114.

” Roland Topor

Sprawiedliwość ścigająca zbrodnię

Oko patrzyło na Kaina.

Nie widziało go zbyt wyraźnie. Oko się starzało i psuł mu się wzrok. Zachodziło łzami. Łzy groteskowo wykrzywiały niewyraźną sylwetkę Kaina. Morderca wpadł w panikę i uciekł. Oko, wierne nakazanej misji, ścigało go bez ustanku. Aby odeń uciec, nieszczęśnik skrył się w śmierci. Oko jednak weszło za Kainem do grobu i patrzyło nań, widząc coraz gorzej. Zamrugało kilkakrotnie, a gdy to nie pomogło, zbliżyło się. jeszcze bliżej. Całkiem blisko.

– Och, nie! – jęknęło oko.

Ujrzało nie Kaina, lecz Abła.

Źródło: Roland Topor, *Sprawiedliwość ścigająca zbrodnię*, [w:] tegoż, *Cztery róże dla Lucienne*, tłum. Tomasz Matkowski, Kraków 1985, s. 105.

Polecenie 2

Napisz wypracowanie na temat: „Kain to postać tragiczniejsza niż Abel” lub „Abel to postać tragiczniejsza niż Kain”. Rozważ problem, odwołując się do:

- wybranej lektury obowiązkowej;
- *Sprawiedliwość ścigająca zbrodnię* Rolanda Topora;
- wybranego tekstu kultury.

Twoja praca powinna liczyć co najmniej 400 wyrazów.

Polecenie 3

Napisz, co mógł zrobić Kain. Wymyśl inne zakończenie historii Kaina i Abla. Pomocą może być jeden z tekstów do wyboru.

Miasto czy wieś?

Ćwiczenie 11.1

Zastanów się nad wymową czwartego rozdziału *Księgi Rodzaju* jako wypowiedzi wskazującej na stosunek biblijnego twórcy do życia na wsi i w mieście. Omów, po czyjej stronie leży sympatia autora.

Pomocą może być poniższy tekst:

” Zenon Ziółkowski

Najtrudniejsze stronice Biblii

Nie możemy zaprzeczyć, że spotykamy się tu z pochwałą życia wędrownego i z jej brakiem w odniesieniu do życia osiadłego, ale jest to właśnie tajemnica odrzucenia i wybrania Bożego, które możemy wytłumaczyć tylko częściowo [...]. Wyływały one z długotrwałego doświadczenia, że kultura miejska jest bardziej podatna na zepsucie moralne i lekceważenie wartości duchowych niż kultura życia wędrownego. [...] Przypisywanie Kainowi budowy pierwszego miejsca jest nie tyle wiadomością z historii cywilizacji, co nawiązaniem do społecznej formy życia osiadłego, z którym wiązała się struktura miast-królestw i życie dworskie. W tym środowisku pokrewieństwo stawało się przyczyną nienawiści i trwogi o władzę, co często przejawiało się w zabijaniu osób najbliższych [...].

Źródło: Zenon Ziółkowski, *Najtrudniejsze stronice Biblii*, Warszawa 1989.

Ćwiczenie 11.2

Wyjaśnij, co z przeczytanych fragmentów *Księgi Rodzaju* wynika na temat stosunku autora do cywilizacji.

Polecenie 4

Wielu dorosłych często lubi uogólniać i podkreślać w rozmowie z młodymi, że kiedyś było lepiej. Napisz, czy zgadzasz się z tym twierdzeniem. Odpowiedź uzasadnij.

Zadaniowo

Ćwiczenie 12

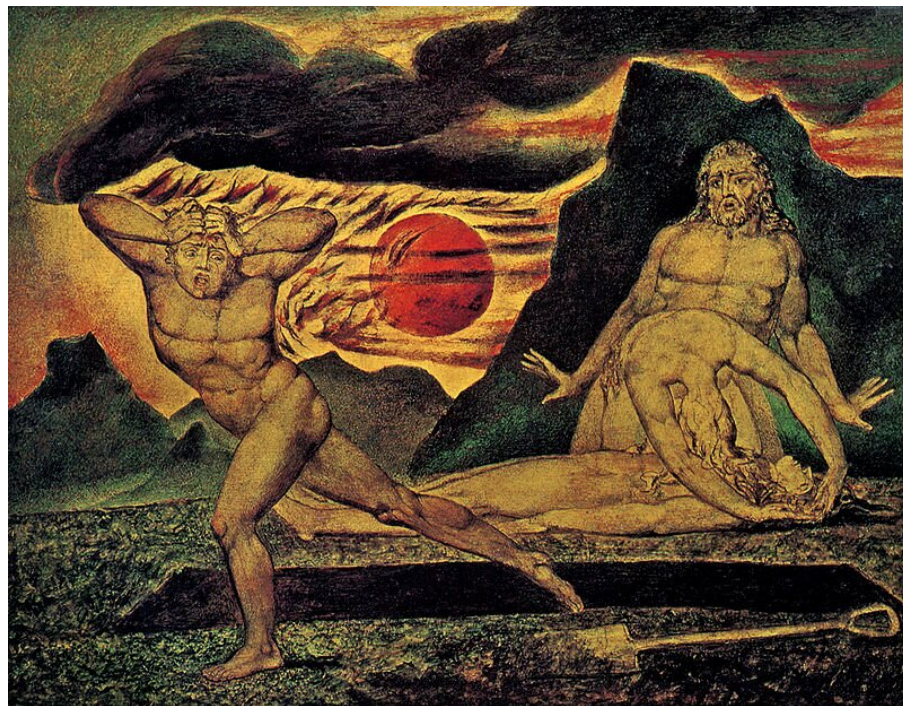
Wymień łączące Kaina i Adama cechy oraz historie. Zacytuj odpowiednie fragmenty Biblii.

Polecenie 5

Przed morderstwem... Opisz jeden dzień z życia Kaina i Abła sprzed zabójstwa (uwzględnij to, czym się zajmowali).

Polecenie 6

Przyjrzyj się obrazowi Williama Blake'a *Ciało Abła znalezione przez Adama i Ewę* i napisz do niego historię.

Ciało Abła znalezione przez Adama i Ewę

Źródło: William Blake, *Ciało Abła znalezione przez Adama i Ewę*, 1826, domena publiczna.